

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра правового забезпечення безпеки бізнесу

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою ДТЕУ
(пост. п. від «26» 06 2025 р.)
Ректор
 Анатолій МАЗАРАКІ

ПРАВознавство /
JURISPRUDENCE

ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY

Київ 2025

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори: Н. А. МАЗАРАКІ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права; Р. В. МЕЛЬНИЧЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент, адвокат, в.о. завідувача кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу; А. О. САПАРОВА, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу; О. АЛЬОНКІН, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу 18.06.2025, протокол № 18.

Рецензенти: Ольга ПОДІЛЬЧАК, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу ДТЕУ.
Руслан МЕЛЬНИЧЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент, голова юридичного комітету Аерокосмічної Асоціації України.
Руслана БЕЗУГЛА, доктор мистецтвознавства, доцент, член Національної спілки художників України.

ПРАВОНАВСТВО / JURISPRUDENCE

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

ВСТУП

Програму дисципліни «Правознавство» підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України зі спеціальності «Дизайн» <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/022-Dyzayn-bakalavr.28.07.pdf> (від 13.12.2018 № 1391) і призначена для підготовки здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем бакалавр галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки», спеціальності В2 «Дизайн», освітньо-професійної програми «Дизайн середовища».

Програма дисципліни «Правознавство» складається з розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Правознавство» є надання здобувачам ступеня вищої освіти бакалавр базових знань з фундаментальних питань загальнотеоретичного правознавства щодо сутності права, його поділу на об'єктивне і суб'єктивне, значення і системи прав людини і громадянина, будови державного апарату, місцевого самоврядування, судових і правоохоронних органів, адвокатури і нотаріату, основних інститутів приватного і публічного права України, антикорупційної правової інфраструктури, а також відповідних практичних навичок застосування норм права достатніх для успішного вирішення фахових завдань та робочих питань у подальшій професійній діяльності.

Завданням вивчення дисципліни «Правознавство» є формування у здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр цілісної уяви про сутність держави та права, правового регулювання політичних, майнових, соціальних відносин в Україні; оволодіння навичками користування юридичною термінологією, роботи з нормативно-правовими актами та оформлення юридичних документів; набуття вмінь практичного застосування норм права у майбутній професійній діяльності.

Предметом вивчення здобувачами ступеня вищої освіти бакалавр дисципліни «Правознавство» є держава як організація політичної влади, що забезпечує за допомогою права управління справами всього суспільства, право як соціально-політичне явище і сукупність загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, що встановлені державою, та правові відносини, що виникають у державі і суспільстві між окремими носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Перед вивченням навчальної дисципліни у студентів мають бути розвинуті наступні компетентності:

знання

- поняттєвого апарату, розуміння сутності сучасної держави і права, особливостей їх виникнення, функціонування й розвитку, ролі та функцій в організації суспільних відносин;
- змісту соціальних норм, верховенства права, державного устрою України;
- системи прав та свобод людини і громадянина та механізму захисту прав і свобод;
- змісту дотримання правових норм, ініціативності в реалізації своїх прав;
- зв'язку між правовими нормами й суспільними відносинами, системи загальнолюдських принципів і цінностей, відображених у Конституції та законах України, правової системи в цілому;

вміння

- аналізувати суспільно-політичні події, правові явища і процеси;
- користуватися правовими актами, правничою літературою, Інтернет джерелами;
- застосовувати норми права в конкретних життєвих ситуаціях.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Правознавство», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння здобувачами ступеня вищої освіти бакалавр загальними та спеціальними компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідними освітньо-професійними програмами:

✓ «Дизайн середовища» (ОС бакалавр):

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
7.	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	2
8.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного)	1-15

	суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	
9.	Здатність зберігати та примножувати культурномистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	1
<i>Спеціальні компетентності за освітньою програмою</i>		
12.	Здатність аналізувати результати діяльності суб'єктів господарювання у сфері дизайну, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.	9, 10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
14.	Використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики.	1
19.	Розробляти та представляти результати роботи у професійному середовищі, розуміти етапи досягнення успіху в професійній кар'єрі, враховувати сучасні тенденції ринку праці, проводити дослідження ринку, обирати відповідну бізнес-модель і розробляти бізнес-план професійної діяльності у сфері дизайну.	10,11,14,15

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття права та його значення. Об'єктивне та суб'єктивне право

Система соціальних норм та місце і роль права в цій системі. Поняття та ознаки права. Цінність права. Об'єктивне та суб'єктивне право.

Поняття, основні ознаки і структура системи (галузь, підгалузь, інститут та норма) права. Поняття норми права та її основні ознаки. Види норм права

(регулятивні та охоронні, матеріальні та процесуальні). Структура норми права (гіпотеза, диспозиція, санкція).

Система права та правова система: співвідношення понять. Предмет і метод правового регулювання як підстави розподілу норм права по галузях. Публічне та приватне право. Матеріальне і процесуальне право.

Поняття та основні ознаки, види правових відносин. Склад (структура) правових відносин. Суб'єкти правовідносин. Об'єкт правовідносин. Зміст правовідносин.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1.

Основний: 4 [с. 21-44], 5 [с.42-73].

Додатковий: 19 [с.6-15], 22 [с. 45; 185; 224; 264; 333; 422; 441; 713].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 2. Права людини і громадянина в Україні

Поняття, характеристика та співвідношення прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в національному праві України. Розвиток сучасних правових концепцій прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в законодавстві України. Основні міжнародні документи з прав людини.

Право на життя. Право на свободу та особисту недоторканність. Свобода пересування. Право на повагу до гідності. Право на вільний розвиток своєї особистості. Недоторканність житла. Таємниця комунікацій. Право на недоторканність особистого життя. Право на недоторканність сімейного життя. Свобода світогляду і віросповідання. Свобода думки і слова. Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини.

Права і обов'язки громадян в умовах воєнного стану в Україні. Поняття «воєнний стан». Порядок введення воєнного стану. Військові адміністрації.

Права людини, які не можуть обмежуватись під час дії воєнного стану. Права людини, які можуть обмежуватись під час дії воєнного стану.

Військовий збір. Механізми примусового відчуження та вилучення майна. Запровадження трудової повинності.

Мобілізація військовозобов'язаних та військова повинність. Звірка військово-облікових документів. Штрафи за порушення військового обліку. Кримінальна відповідальність за ухилення від мобілізації. Базова військова підготовка студентів у закладах вищої освіти.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1-8.

Основний: 3 [с. 132-152; 166-180], 4 [с. 247-266], 5 [с.97-104].

Додатковий: 2 [с. 66-89], 3 [с.114; 385; 389; 395; 574; 593; 636; 700; 1032], 9 [с. 130-198], 12 [с. 12-18; 120-240], 15 [с. 249-266].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 3. Державний апарат в Україні

Поняття і ознаки державного органу. Державна служба, посадова особа. Верховенство права. Принцип поділу влади в Україні. Україна як демократична, правова та соціальна держава.

Правовий статус Верховної Ради України. Кабінет Міністрів України. Інститут глави держави. Президент України і його конституційно-правовий статус в системі розподілу влад. Центральні органи виконавчої влади (міністерства, служби, інспекції, агентства). Організація державної влади на місцях.

Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права в Україні. Ієрархія нормативно-правових актів. Конституція – як Основний закон України. Юридичні властивості Конституції України.

Примат міжнародного права над національним правом.

Поняття та структура законодавства. Закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі. Особливості права ЄС.

Нормотворча діяльність державних органів.

Рада національної безпеки і оборони України.

Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Напрями та гарантії діяльності Уповноваженого з прав людини за законодавством України.

Правовий статус державної мови в Україні.

Рада бізнес-омбудсмена. Громадський контроль за органами державної влади.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 9-13.

Основний: 1 [с. 271-375; 378-409], 3 [с. 329-386], 4 [с. 45-64], 5 [с. 120-149].

Додатковий: 3 [с. 63; 68; 105; 128; 170; 243; 249; 282; 302; 790; 798; 902].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 4. Система органів місцевого самоврядування в Україні

Система місцевого самоврядування за законодавством України. Сільські, селищні, міські ради як представницькі органи місцевого самоврядування: функції та повноваження. Сільський, селищний, міський голова: правовий статус, роль у системі місцевого самоврядування, функції та повноваження. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад: структура, порядок формування та функціонування. Обласні та районні ради, що представляють

спільні інтереси територіальних громад: структура, функції та повноваження. Староста як посадова особа об'єднаної територіальної громади: правовий статус, функції та повноваження.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 14.

Основний: 3 [с. 411-428], 4 [с.61-63], 5 [с.150-156].

Додатковий: 3 [с.109; 125; 315; 467; 475; 581; 586; 975; 1008], 17 [с. 17-102].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 5. Система правоохоронних органів в Україні

Поняття, система та функції правоохоронних органів. Органи досудового розслідування. Поняття підслідності та досудового розслідування. Система і структура органів досудового розслідування. Завдання, принципи діяльності органів досудового розслідування. Правові засади діяльності органів досудового розслідування.

Функції та повноваження прокуратури. Система органів прокуратури. Правове регулювання діяльності органів прокуратури. Підтримання публічного обвинувачення як функція прокуратури. Представництво інтересів громадянина або держави в суді. Нагляд за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Основні завдання, принципи і напрямки діяльності Служби безпеки України. Система Служби безпеки України, структура і компетенція підрозділів Служби безпеки України.

Система і структура органів внутрішніх справ України. Основні напрямки діяльності МВС. Правові засади діяльності підрозділів внутрішніх справ. Національна поліція України, система і функції. Структура і компетенція підрозділів Національної поліції. Права та обов'язки працівників Національної поліції. Національна гвардія України, її функції.

Правоохоронні органи спеціального призначення (Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Державна прикордонна служба України; Військова служба правопорядку у Збройних Силах України).

Міністерство юстиції України та підпорядковані йому органи, їх діяльність з охорони прав і свобод людини і громадянина. Державна кримінально-виконавча служба України та органи пробації.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 15-19.

Основний: 2 [с.244-272; 307-324; 367-375; 416-418], 4 [с.60], 5 [с.149-150].

Додатковий: 3 [с.795; 562].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 6. Судустрій в Україні

Поняття судової влади. Загальні засади організації судової влади. Система судів загальної юрисдикції. Правове регулювання діяльності органів судової влади. Верховенство права і правосуддя. Судова інстанція. Місцеві суди в Україні, їх склад і компетенція. Види, склад і повноваження апеляційних судів. Вищі спеціалізовані суди, їх види, склад і компетенція. Верховний суд. Вищий антикорупційний суд України. Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Юрисдикція Конституційного Суду України.

Виконання судових рішень. Державні і приватні виконавці.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 20-22.

Основний: 1 [с. 423-453], 2 [с.170-200], 4 [с.60-61], 5 [с.144-149].

Додатковий: 2 [с. 90-109], 3 [с.31; 346; 375; 992], 4 [с. 49-67], 15 [с. 23-55], 26.

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 7. Професійна правнича допомога адвоката і адвокатська діяльність в Україні

Поняття адвокат та помічник адвоката. Адвокат як суб'єкт надання правничої (правової) допомоги клієнту на професійній незалежній основі. Статус адвоката, вимоги до посади адвоката, його відповідальність щодо виконання своїх професійних обов'язків. Професійні права та обов'язки адвоката. Види адвокатської діяльності. Оплата праці адвоката.

Дисциплінарна відповідальність адвокатів. Порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності. Принцип конфіденційності у діяльності адвоката. Етичні аспекти взаємин адвокатів з клієнтами. Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики.

Представництво у кримінальному процесі. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні. Відмова від захисника або його заміна.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 23.

Основний: 4 [с.123-148], 5 [с.149-150].

Додатковий: 3 [с.742; 760; 795], 8 [с. 56-59].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 8. Нотаріат і послуги нотаріуса громадянам України

Поняття нотаріату та його функції. Загальні засади організації нотаріату в Україні. Система органів нотаріату в Україні, їх повноваження. Державна та приватна нотаріальна діяльність. Правовий статус нотаріуса. Гарантії нотаріальної діяльності. Таємниця вчинення нотаріальних дій.

Компетенція державних нотаріусів та приватних нотаріусів щодо вчинення нотаріальних дій. Повноваження щодо вчинення нотаріальних дій. Вчинення нотаріальних дій консульськими установами України. Вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування. Посвідчення довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених.

Порядок вчинення нотаріальних дій. Загальні правила посвідчення правочинів. Представництво і довіреність. Особливості посвідчення довіреностей нотаріусами України. Особливості посвідчення правочинів щодо відчуження нерухомого майна. Посвідчення договорів довічного утримання (догляду), ренти та спадкових договорів. Посвідчення договорів застави та іпотеки. Шлюбний договір. Посвідчення заповітів. Видача свідоцтв про право на спадщину. Видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя. Вчинення виконавчих написів.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 24, 25.

Основний: 5 [с.278-294].

Додатковий: 6 [с. 109; 105; 106; 116; 190; 201; 204; 707; 709; 717; 721; 751], 7 [с. 11-70; с. 132-204; с. 284-330].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 9. Фізичні та юридичні особи в цивільному праві України

Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин. Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Повна, часткова та неповна цивільна дієздатність фізичної особи. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування. Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану.

Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

Поняття та ознаки юридичної особи. Види та організаційно-правові

форми юридичних осіб. Порядок створення юридичної особи. Установчі документи юридичних осіб. Правосуб'єктність юридичної особи та порядок її реалізації. Припинення юридичної особи. Підприємницькі товариства: поняття та види. Непідприємницькі товариства: поняття та види.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 26-28.

Основний: 4 [с.66-74], 5 [с.235-263].

Додатковий: 6 [с.21; 66; 68; 69; 71; 73; 75; 81; 84; 85; 87; 92; 94], 13 [с. 94-136], 20 [с.5-40].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 10. Право власності у цивільному праві України. Загальна характеристика зобов'язального права і договірних зобов'язань

Поняття та зміст права власності. Суб'єкти та об'єкти права власності. Здійснення права власності. Набуття та припинення права власності. Підстави припинення права власності: загальна характеристика. Право спільної власності. Поняття і види права спільної власності. Припинення права спільної сумісної власності. Захист права власності. Способи захисту права власності.

Поняття і види інтелектуальної власності.

Законодавство України про поняття, види, виконання і припинення зобов'язань.

Загальні положення про договір купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін за договором. Правові наслідки порушення умов договору. Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу та його види: продаж товарів за зразками; продаж товарів із використанням автоматів; договір з умовою про доставку товару покупцеві; договір найму-продажу. Договір купівлі-продажу підприємства. Договір поставки.

Поняття «послуга» і договорів про надання послуг. Види договорів про надання послуг. Умови договорів про надання послуг. Сторони договору, їх права й обов'язки. Зміст договору про надання послуг та його виконання. Права споживачів.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 26, 29.

Основний: 4 [с.74-79], 5 [с. 268-288].

Додатковий: 6 [с. 137; 262; 265; 423; 545; 570], 10 [с. 8-42], 11 [с. 92-118; 316-387; 391-424], 13 [с. 208-217], 14 [с. 45-88; 176-181; 287-295], 21 [с. 5-45].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 11. Загальна характеристика трудового права

Поняття, ознаки та загальна характеристика трудових правовідносин. Суб'єкти трудового права. Поняття, зміст, види та порядок укладення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Правове регулювання робочого часу. Правове регулювання часу відпочинку. Правове регулювання відпусток в Україні. Правове регулювання оплати праці. Правове регулювання охорони праці в Україні. Дисциплінарна відповідальність за нормами трудового права. Адміністративна, кримінальна та фінансова відповідальність роботодавця за порушення трудового законодавства.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 30-34.

Основний: 4 [с.103-122], 5 [с.357-412].

Додатковий: 3 [с.687; 744].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 12. Загальні поняття кримінального права та кримінальної відповідальності

Поняття і структура кримінального права. Підстави кримінальної відповідальності. Поняття та види кримінальних правопорушень. Злочин і кримінальний проступок. Склад кримінального правопорушення та зміст його елементів. Об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона кримінального правопорушення. Обставини, що виключають суспільну небезпеку і протиправність діяння (необхідна оборона, крайня необхідність). Стадії вчинення кримінального правопорушення. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Види співучасті у вчиненні кримінального правопорушення.

Кримінальне покарання: поняття, мета та види. Обставини, що пом'якшують відповідальність. Обставини, що обтяжують відповідальність. Особлива частина кримінального права.

Класифікація кримінальних правопорушень. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності.

Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Шахрайство з фінансовими ресурсами.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 7.

Основний: 4 [с.149-170], 5 [с.626-684].

Додатковий: 5 [с. 306-317; 465-482], 25 [с.105-204].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 13. Податкове право та податкова система України

Податкове право та податкові правовідносини. Поняття податків та зборів, ознаки та функції. Види податків та зборів. Платники податків та зборів. Прямі податки. Податок на прибуток підприємств. Податок з доходів фізичних осіб. Непрямі податки. Податок на додану вартість. Акцизний податок. Місцеві податки та збори. Військовий збір. Податкові органи. Оподаткування волонтерської діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 35.

Основний: 4 [с.211-226].

Додатковий: 3 [с.685], 9 [с. 8-13; 44-55; 258-277; 280-320; 339-345].

Інтернет-джерела: 1-6.

Тема 14. Захист персональних даних

Регулювання захисту персональних даних у міжнародно-правових нормах щодо права на приватність. Захист персональних даних у правових актах Ради Європи та Європейського Союзу. Національне законодавство України зі захисту персональних даних. Закон України «Про захист персональних даних». Нормативно-правові акти Уповноваженого Верховної Ради з прав людини щодо захисту персональних даних.

Визначення поняття «персональні дані» в законодавстві України. Поняття «ідентифікована особа» як ключове для розуміння поняття «персональні дані». Класифікація видів персональних даних. Чутливі (спеціальні) категорії персональних даних.

Поняття обробки персональних даних. Співвідношення понять «обробка», «захист» та «використання» персональних даних. Проблеми визначення та співвідношення понять «обробка», «захист» та «використання» персональних даних у Законі України «Про захист персональних даних». Обробка персональних даних у приватних, журналістських та творчих цілях. Поняття знеособлення персональних даних.

Зобов'язання володільця персональних даних згідно із законом. Зобов'язання володільця персональних даних щодо інформування суб'єкта персональних даних про їх обробку. Права суб'єкта персональних даних у випадку подання запиту до володільця.

Зобов'язання володільця щодо збереження інформації про передачу персональних даних суб'єкта. Право суб'єкта персональних даних пред'являти вимоги щодо зміни або знищення своїх персональних даних. Інші права суб'єкта персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних».

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 36-38.

Основний: 5 [с.256-257].

*Додатковий: 16 [с.47-56; 59-79; 107-118; 154-188], 18 [с.7-40; 77-93].
Інтернет-джерела: 1-6.*

Тема 15. Антикорупція та доброчесність

Корупція: поняття, історичні витоки та феномен корупції на сучасному етапі суспільного розвитку. Причини та умови корупції, її політичні, економічні та правові аспекти й наслідки. Антикорупційна стратегія в Україні. Державна антикорупційна політика: сутність, значення, мета, завдання.

Антикорупційне законодавство України. Закон України «Про запобігання корупції». Неправомірна вигода. Конфлікт інтересів.

Суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції. Національне антикорупційне бюро України. Національне агентство з питань запобігання корупції. Державне бюро розслідувань. Агентство з розшуку та менеджменту активів. Офіс Генерального прокурора. Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Вищий антикорупційний суд.

Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Єдиний реєстр досудових розслідувань. Єдиний державний реєстр декларацій.

Дисциплінарна, цивільно-правова, кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Доброчесність та громадська участь у заходах щодо запобігання та протидії корупції. Міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії корупції.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 7, 8, 39.

Основний: 4 [с.331-350],

Додатковий: 1 [с.34-62; 102-118], 23 [с.5-79], 24 [с.15-59].

Інтернет-джерела: 1-6.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
4. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
6. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. (статті 1-212²⁴) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>; (статті 213-330) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
9. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
11. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
12. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
13. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
16. Про Національну поліцію: Закон України від 06.08.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

17. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
18. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>
19. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
20. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
21. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
22. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
23. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
24. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
25. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>
26. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
27. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>
28. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
29. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
30. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
31. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
32. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-BP URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
33. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
34. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
35. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

36. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
37. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
38. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
39. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Основний

1. *Совгиря О. В. Конституційне право України : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 556 с.*
2. *Судові та правоохоронні органи України : навчальний посібник / М. А. Макаров, А. С. Симчук, М. Й. Кулик, Ю. В. Терещенко, С. В. Харченко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 656 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/b7569609-bef5-4a5f-be33-f5d70633b43b>*
3. *Конституційне право : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. Київ : Ваїте, 2021. 528 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf*
4. *Правознавство : навчальний посібник / за заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. 360 с. URL: <https://old.duan.edu.ua/images/staff/departments/law/Files/pravoznavstvo.pdf>*
5. *Правознавство : підручник для студентів ВНЗ / Волошкевич Г. А., Джолос С. В., Дробот Ж. А., та ін. Черкаси : Черкас. нац. ун-т. ім. Богдана Хмельницького, 2019. 686 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/1977/1/pravozn21.04.pdf>*

Додатковий

1. *Держава, суспільство & CORRUPTION (КОРУПЦІЯ): монографія / Т. В. Корнякова, Н. С. Юзікова, О. Л. Соколенко, Н. О. Максименцева, М. Г. Максименцев, О. О. Дриголь / за заг. ред. д-ра юр. наук, проф. Т. В. Корнякової. Дніпро : ЛІРА, 2025. 268 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/390422429_Derzava_suspilstvo_CORRUPTION_KORUPCIA_monografia_TV_Kornakova_NS_Uzikova_OL_Sokolenko_NO_Maksimenceva_MG_Maksimencev_OO_Drigol_zag_red_d-ra_ur_nauk_prof_T_V_Kornakovoi_-_Dnipro_LIRA_2025_-_268_s_S*
2. *Бінгем Т. Правовладдя / за ред. С. Головатого. пер. з англ. В. Кастеллі та Д. Шкрьоби. Київ : PENGUIN BOOKS, 2024. 212 с.*
3. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти т. т.4 : Конституційне право / ред. кол.: Ю.Г. Барабаш (голова) та ін. Харків : Право, 2024. 1072 с.*

4. *Доповідь про правовладдя: Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія). Київ : USAID, 2024. 91 с.*
5. *Кримінальне право. Загальна частина: науково-експертні висновки / за ред. П. С. Берзіна. Київ : Алерта, 2024. 662 с.*
6. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти т. т.9 : Цивільне право / ред. кол.: Н. С. Кузнецова (голова) та ін. Харків : Право, 2023. 928 с.*
7. *Коротюк О. В. Нотаріат в Україні : навч. посіб. Ірпінь : ОКВ, 2023. 606 с.*
8. *Кримінальний процес України : навч. посіб. / за ред. О. П. Кучинської, Ю. В. Циганюк. 3-тє вид., допов. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 652 с.*
9. *Податкове право : підручник / за ред. Д. О. Гетманцева, М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2023. 464 с.*
10. *Право власності : способи захисту крізь призму судової практики: монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Екус, 2023. 616 с.*
11. *Право інтелектуальної власності: підручник / кол. авт.: Ю. І. Харитонова, О. Є. Харитонов, Т. С. Ківалова та ін.; за ред. О. І. Харитонової. 3-тє вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 540 с.*
12. *Сироїд Т. Л. Міжнародне право прав людини: підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 564 с.*
13. *Цивільне право (загальна частина): підручник. т.1 / за ред. К. Р. Добкіної, В. В. Мусієнко. Київ : ДУІТ, 2023. 256 с.*
14. *Цивільне право (особлива частина): підручник. т.2 / за ред. К. Р. Добкіної, В. В. Мусієнко. Київ : ДУІТ, 2023. 381 с.*
15. *Ганс Петтер Гравер Герої в суддівській мантиї: добросовісне (чесне) суддівство в умовах аморальних законів / пер. з норв. Миколи Фетісова, пер. з англ. Ірини Черненко. Київ : Вид-во ТОВ "Компанія ВАІТЕ", 2022. 326 с. URL:1678273148Hans_Petter_Graver_Judicial_Heroes_E-Book.pdf*
16. *Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4844/1/InformPravoUKR.pdf>*
17. *Муніципальне право України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 206 с.*
18. *Бем М. В., Городиський І. М. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти : науково-практичний посібник. Київ, 2021. 158 с. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/Handbook_Pers_Data_Protect_2021.pdf*
19. *Крегул Ю. І., Сухацький Р. П., Мельниченко Р. В., Берізка В. М. Правознавство : опор. конспект лекцій. Київ : КНТЕУ, 2021. 138 с.*

20. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт, Н. С. Кузнєцова ; За ред.: О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 976 с.
21. Цивільне право України. Особлива частина : підручник / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт, Н. С. Кузнєцова ; За ред.: О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1176 с.
22. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти т. т.3 : Загальна теорія права / ред. кол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків : Право, 2017. 952 с.
23. Запобігання корупції у запитаннях і відповідях : посібник для суддів. Київ : Ваіте, 2017. 146 с. URL: <https://nsj.gov.ua/files/1526979943Anti-Corruption%20Handbook.pdf>
24. Романов М. В. Основні засади запобігання корупції. Харків : ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2017. 176 с. URL: https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/Pidruchnyk_osnovy-zapobigannya-koruptsiyi.pdf
25. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/358166.pdf>
26. Tom Bingham The Rule of Law. London: Allen Lane, 2010. 213 p. URL: <https://www.advisory21.com/mt/wp-content/uploads/2022/04/The-Rule-of-Law-PDFDrive-.pdf>

Інтернет-джерела

1. Сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
3. Сайт органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Сайт судової влади України URL: <https://court.gov.ua/>
5. Сайт Національної бібліотеки України імені академіка Володимира Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Сайт Національної парламентської бібліотеки України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua>.

* Курсивом виділено літературу, яка наявна в бібліотеці ДТЕУ.